

IN MEMORIAM

James H. Gapinski (1944 - 2000)

Uvod

Profesor James H. Gapinski umro je 20. studenog 2000. u Tallahassee-u, Florida. Upravo onog dana kada je Tallahassee postajao najčešće spominjani grad u svijetu zbog neizvjesnosti oko ishoda američkih predsjedničkih izbora. Nakon teške bolesti, tako je prerano otišao čovjek čija su samozatajnost i predani rad bili u potpunoj suprotnosti s događajima po kojima je glavni grad Floride privremeno postao centar svijeta. Za nas, potpisnike ovog uvoda, Tallahassee će uvijek značiti samo jedno - Jim, ili Gap, kako smo ga zvali, dobar čovjek, iskren prijatelj i vrstan ekonomist.

Prvi put smo ga upoznali u zimi 1986. u Zagrebu, kada smo započeli razvijati ekonometrijski model kao zajednički projekt Florida State University i Ekonomskog instituta, Zagreb. Bili smo uzbuđeni iščekujući prvi susret - ta radilo se o izuzetno plodnom autoru, između ostalog i prestižnog udžbenika 'Macroeconomic Theory: Statics, Dynamics and Policy' iz poznate biblioteke Economics Handbook Series u izdanju McGraw-Hill-a. Taj Gapinski dolazi u Zagreb raditi s nama. No, već prvi telefonski razgovor riješio je sve dileme - osjetili smo ono što se kasnije nebrojeno puta potvrdilo - da se radi o izuzetnom čovjeku, tako pametnom i načitanom, a opet skromnom i vrlo temeljitom, čovjeku posebne akribije, a opet tako osebujnom u izražavanju pri opisima 'dosadnih' ekonomskih fenomena. Od te 1986. do posljednjih dana, imali smo sreću i privilegiju surađivati na brojnim projektima i družiti se diljem svijeta s našim Gapom.

Nitko od nas ne može sa sigurnošću reći od kojeg je profesora ili autora znanstvenih radova najviše naučio, ili, tko je od njih imao najveći utjecaj na naše vlastite stavove. Možda je i besmisleno uopće pokušavati odgovoriti na takvo pitanje. No, kad je nas troje u pitanju, Gap je, to je sigurno, imao ogroman utjecaj na formiranje nas kao ekonomista. I kao profesor u razredu i kao suradnik na projektima.

Teško je ne prisjetiti se njegovih razmišljanja o stupnju primjenjivosti ekonomske teorije na stvarne ekonomske procese u društvu, o svoj osjetljivosti empirijskih istraživanja i ekonometrijskih postupaka na kvalitetu raspoloživih podataka, o svim zamkama u koje istraživač može upasti slijepo slijedeći 'maticu' ekonomske teorije, o svoj složenosti postupaka kojima se ekonomska znanja i nalazi istraživanja transferiraju kreatorima ekonomske politike i političarima. Često nam u sjećanje dolaze njegovi duhoviti primjeri iz svakodnevnice koji su bolje od bilo kojeg skupa formula ili grafikona objašnjavali neke ne baš intuitivno jasne ekonomske fenomene. Gap je bio jak u tome - shvatiti sam i znati zorno objasniti svima drugima.

Jednom smo baš u Tallahassee-u dovršavali ekonometrijski model. Modelirati u to vrijeme socijalističku ekonomiju nije bio baš zahvalan posao. Zapeli smo oko 'pravog' načina modeliranja međuovisnosti stupnja korištenja kapaciteta, uvoza, ograničenja iz bilance plaćanja uz istovremeni postulat da zaposlenost slijedi 'ratchet' efekt socijalističkog tipa održavanja radnih mjesta. I nikako smisliti strukturu jednadžbi koja bi dobro opisivala ono što smo znali da postoji u realnom životu. Nikako na pravi način povezati dinamiku međuovisnih varijabli u sustav koji će generirati matematičko rješenje koje odgovara stvarnosti. Jim nije odustajao. Uvečer smo gledali baseball utakmicu vječnih lokalnih rivala - Seminoles protiv Gators. I usred najnapetijeg dijela utakmice izvadi papir i olovku i za pet minuta nacрта pravu shemu veza u modelu! Čak i kad se naizgled zabavljao i opuštao, razmišljao je o problemima posla koji je tako predano radio. I stvarno je to bilo pravo rješenje.

Njegov stil pisanja bio je neuobičajen u svijetu ekonomista-kvantitativaca. Za razliku od većine članaka koji su pisani suhoparnim poveznicama između formula, jednadžbi, dokaza i grafikona, Gap je svojim gotovo pjesničkim i često duhovitim formulacijama i najdosadniju materiju znao približiti čitatelju i 'natjerati' ga da traži nekakav smisao u svemu tome. Uvijek je puno vremena trošio na dobru prezentaciju rezultata analize. Ostat će nam u trajnom sjećanju njegovo povezivanje ekonomskih procesa s Gospom iz Međugorja, ekonomskih iskustava razvitka u pojedinim azijskim državama s karakterističnim životinjama ili onaj antologijski uobičajeni 'disclaimer' na početku zajedničkog članka u kojem je napisao: « za sve eventualne propuste trojica autora krive jedan drugog».

Jim je ostavio impozantan opus znanstvenih radova, članaka u najpoznatijim ekonomskim časopisima, priloga u zbornicima radova, knjiga i udžbenika. Više od 70 naslova. Njegov znanstveni interes doticao je razna područja. Počeo je s neoklasičnom teorijom proizvodnje i proizvodnih funkcija i objavio nekoliko zapaženih radova na temu supstitucije faktora proizvodnje, ekonomskog rasta i utjecaja različitih proizvodnih tehnologija na konjunkturane cikluse. Nastavio je s ulogom kapitala u ekonomskom rastu, ciklusima i učincima anti-inflacijskih politika. Poseban dio njegovog opusa je modeliranje i proučavanje našeg gospodarstva u njegovom socijalističkom razdoblju. Završio je s proučavanjem agregatne i individualne štednje i faktora rasta u novonastajućim ekonomijama manje razvijenog dijela svijeta. Nažalost, nije stigao dovršiti radove na temu gospodarstva tranzicijske Hrvatske. A tek je postajalo zanimljivo i prošlo je dovoljno vremena da se uoče neke značajke i prikupe dovoljno duge serije podataka. Kao profesor makroekonomije na Florida State University zadivio je i prosvijetlio tisuće studenata u svojim trideset godina rada i dobio najviša profesionalna priznanja.

No ono po čemu će Jim ostati poznat u svijetu ekonomista, kao jedna od uistinu vodećih figura je njegov bogat opus i značajni doprinosi proučavanju ekonomike umjetnosti i njenog financiranja u tržišnom gospodarstvu. Znamo da je bio rocker i volio slušati, primjerice Elton John-a i Bon Jovi-a, ali je još više bio fasciniran s Royal Shakespeare Company, Dianom Rigg i Laurence Olivier-om. Na temu ekonomike umjetnosti objavio je nekoliko vrlo značajnih i originalnih radova u najeminentnijim znanstvenim časopisima. Na idućim stranicama je pretisak jednog takvog rada koji možda na najbolji način predstavlja našeg Gapa. Zaključak počinje s konstatacijom da «ekonomski zakoni vrijede i u Royal Shakespeare Company», a završava s Hamletovim «to be or not to be».

Za sve ljude koji su imali privilegiju upoznati ga, kao i za nas troje, Gap će zauvijek ostati negdje gore, između Međugorja i St. George Islanda. Počivao u miru!

Tvoji,

Borislav Škegro, Zoran Anušić i Andrea Mervar

Popis izabраниh radova

Economic Growth in the Asia Pacific Region, New York: St. Martin's Press, 1999.

"The Growth of Tigers, Elephants, and Other Metaphorical Creatures under Heterogeneous Capital", *Southern Economic Journal*, 64(1), srpanj 1997, str. 147-66.

"Economic Growth and Its Components in African Nations", *Journal of Developing Areas*, 30(4), srpanj 1996, str. 525-48.

"Heterogeneous Capital, Economic Growth, and Economic Development", *Journal of Macroeconomics*, 18(4), jesen 1996, str. 561-86.

"Price Expectations, Adjustment Time, and Policy Effectiveness", *Australian Economic Papers*, 32(61), prosinac 1993, str. 299-310.

The Economics of Saving, urednik, Norwell, Mass. and Dordrecht: Kluwer Academic, 1993.

"Inflation and the Real Wage in Yugoslavia", *Economic Analysis and Workers' Management*, 25(1), 1991, str. 37-50.

"Inflation, Unemployment, and Optimal Credit Control: Economic Reforms in Yugoslavia", *Economic Analysis and Workers' Management*, 24(4), 1990, str. 395-409.

"Investment Fact and Fancy in Yugoslavia", *Applied Economics*, 22(1), siječanj 1990, str. 45-58.

"The Economic Right Triangle of Nonprofit Theater", *Social Science Quarterly*, 69(3), rujan 1988, str. 756-63.

"Tourism's Contribution to the Demand for London's Lively Arts", *Applied Economics*, 20(7), srpanj 1988, str. 957-68.

"Capital Lessons in Leaning against the Wind", *Journal of Money, Credit, and Banking*, 19(2), svibanj 1987, str. 235-45.

"TIP and Tradition as Tools against Inflation", *Journal of Post Keynesian Economics*, 8(4), ljeto 1986, str. 591-606.

"The Lively Arts as Substitutes for the Lively Arts", *American Economic Review*, 76(2), svibanj 1986, str. 20-25.

"Do the Nonprofit Performing Arts Optimize? The Moral from Shakespeare", *Quarterly Review of Economics and Business*, 25(2), ljeto 1985, str. 27-37.

"Capital Malleability, Macro Performance, and Policy Effectiveness", *Southern Economic Journal*, 52(1), srpanj 1985, str. 150-66.

"The Economics of Performing Shakespeare", *American Economic Review*, 74(3), lipanj 1984, str. 458-66.

Macroeconomic Theory: Statics, Dynamics, and Policy, New York: McGraw-Hill Inc., 1982.

"Economics, Demographics, and Attendance at the Symphony", *Journal of Cultural Economics*, 5(2), prosinac 1981, str. 79-83.

"Steady Growth, Policy Shocks, and Speed of Adjustment under Embodiment and Putty-Clay", *Journal of Macroeconomics*, 3(2), rujan 1981, str. 147-76.

"The Production of Culture", *Review of Economics and Statistics*, 62(4), studeni 1980, str. 578-86.

"What Price Patronage Lost? A View from the Input Side", *Journal of Cultural Economics*, 3(1), lipanj 1979, str. 62-72.

"Growth Parameters and Neoclassical Estimates of the Substitution Elasticity", *Southern Economic Journal*, 38(3), lipanj 1972, str. 285-93.

"Putty-Clay Capital and Small-Sample Properties of Neoclassical Estimators", *Journal of Political Economy*, 81(1), siječanj-veljača 1973, str. 145-57.

"Growth Parameters and Neoclassical Estimates: Effect of an Adaptive Wage-Expectation Scheme", *Southern Economic Journal*, 39(3), siječanj 1973, str. 431-33.

"Technical Progress, Factor Substitutability, and Models of Production: I", *De Economist*, 122(5), 1974, str. 410-26.

"Technical Progress, Factor Substitutability and Models of Production: II", *De Economist*, 122(6), 1974, str. 521-43.